

Recenzije.

Dr. F. Bučar: Povijest reformacije i protureformacije u Međumurju i susjednoj Hrvatskoj. Nakladom pišćevom. Varaždin 1913. Str. 137, cijena 1'50 K.

Pod gornjim naslovom otisnuo je dr. B. u posebnoj knjizi raspravu, tiskanu prije 2 godine u varaždinskim „Našim Pravicama“, dakako proširenu i nadopunjenu. Knjigu je svoju razdijelio u četiri dijela: ponajprije govori o razvoju t. zv. reformacije u Međumurju i susjednoj hrvatskoj okolini, zatim o suzbijanju protestantizma s katoličke strane; tomu glavnome predmetu rasprave dodao je neke narodne tradicije o luteranstvu u Međumurju i neke arhivalne priloge za povijest suzbijanja protestantizma.

Kako sam pisac priznaje, nije potpuno iscrpio svoga doista zanimljiva predmeta. Još imade pitanja nejasnih i neriješenih, još imade vijesti manjkavih. Trebat će još pregledati stare arhive i župne povjesne knjige, trebat će obači i strane arkive, trebat će skupiti svu predaju, dok se potpuna istina obazna. No pisac je u svojoj monografiji ipak znatno proširio naše poznavanje o povijesti protestantizma u Međumurju upotrijebivši već izdana vrela i neke neizdane manuskripte.

Slika Nikole IV. Zrinjskoga, junaka sigetskoga, u vjerskom pogledu nije posve jasna, dok su Đuro III. i Đuro IV. Zrinjski dobro karakterizovani. Isto je tako dobro opisana akcija zagrebačkih biskupa, akcija hrvatske kat. Crkve kao i hrvatskoga kat. plemstva protiv protestantizma u Hrvatskoj i Međumurju. Narodna tradicija o Luteru doista je skromna te se iz nje ne može mnogo toga zaključivati. Ne da se ipak poreći, da i taj dio imade svojih historičkih zanimivosti.

Dr. K. Dočkal.

De Agnoetarum doctrina. Argumentum patristicum pro omniscientia Christi hominis relativa. Auctore Iosepho Marić. S. theol. et philosophiae doctore nec non dogmaticae specialis in Universi-

tate Zagrebiensi docente privato. Typis typographiae archiepiscopalis. Zagreb 1914. Pag. 122.

Mladi i radini naš pregaoc na bogoslovskom književnom polju sabrao je ovdje i za vanjski svijet u lijepom latinskom jeziku priredio svoje radnje, što su o tom predmetu izašle u „Bogosl. Smotri“ g. 1912. i g. 1913.

Knjiga imade četiri dijela. U I. dijelu iznosi pisac različita mnijenja i dokaze autora o tom zamršenom pitanju. Rezultat je toga ispitivanja: Agnoete nijesu bili smatrani hereticima, što su pridijevali neznanje ekskluzive Kristovoj čovječjoj duši. Oni su bili monofiziti, a kao takovi učili su, da su se naravi u Kristu smiješale. U drugom dijelu ispituje pisac, nezavisno od autora, samu stvar i dokazuje, da su Agnoete mogli govoriti ekskluzive o čovječjoj duši Kristovoj, te joj pridijevati neznanje, premda su bili monofiziti. Oni su, tvrdi pisac, i dokazuje, ispovijedali monofizitizam t. zv. Severijanaca t. j. monofizitizam, što su ga ispovijedali Aleks. patrijarhe 5. i 6. vijeka, i što ga je razvio Severije (nekadašnji antiohijski patrijarha, izagnan boravi u Alexandriji sve do 599. g.). U trećem dijelu dokazuje sad pisac, da su Agnoete de facto pridijevali neznanje Kristovoj čovječjoj duši. Izlaže izvanjska svjedočanstva Leoncija bizantinskoga, Eulogija, patrijarhe Aleksandrijskoga, pape Gregorija Velikoga, Sofronija, patr. jeruzalemskoga, Timoteja, prezb. carigradskoga i Ivana Damascenskoga. Potvrđuje to fragmenta iz djela Temistija, dakona Aleksandrijskoga, vode Agnoeta i djela Teodozija, patr. alex. koji je pisao protiv Temistija. Svoje tumačenje spomenutih svjedočanstva brani pisac protiv protivnika, osobito protiv prof. dra Schmidta i Lebretona. U četvrtom dijelu izvodi pisac patristički dogmatski dokaz za relativno sveznanje Kristove čovječje duše.

Svrha je ove monografije, dokazati protiv modernih bogoslova (Le-

bretona i Schella) — koji se pozivaju baš na Agnoete — da su Agnoeti radi toga smatrani hereticima, jer su pridijevali neznanje Kristovoj čovječjoj duši, i da prema tomu katoličkom bogoslovu nije slobodno pridijevati neznanje ni Kristovoj čovječjoj duši.

U „Dodatku“ nanizao je autor originalne dokumente. Da li treba riječ „hereza“ uzeti u najstrožem ili širem znamenovanju, ne ispituje ovdje autor.

Na oko sitno i neaktualno pitanje iz davne prošlosti „Što su učili Agnoeti“, dobija svoju aktualnu znamenitost, kad ga gledamo, kao što je marni pisac učinio, u svezi sa znamenitim pitanjem o ljudskom znanju Kristovom. Autor je oba pitanja iz temelja i svestrano proučio na osnovi starih i novih izvora. To ga je pomoglo, te je pokazao, kako svi noviji autori neispravno predočuju nauk Agnoeta, jer se povode za Aleksandrom Natalisom, a ne izlažu ga prema savremenim spomenicima. Pisac je pošao ovim doista jedino ispravnim putem, jer se radi o historijsko-dogmatskom problemu. Tako mu je metoda sasvim pozitivna, a lijepa radnja prava studija. Kako se tim pitanjem bave moderni njemački i francuski pisci, dobro je, što je pisac svoju zanimljivu raspravu pretočio u lijepu latinštinu, da bude pristupačna i autorima, s kojima se uhvatio u koštac. Radnja je u svom kritičkom, logičkom i dialektičnom dijelu pisana vješto, mirno, objektivno, a potpuno samostalno. Za ortodoksiju pisca jamči „Nihil obstat“ i „Imprimatur“ naše duhovne oblasti. Za erudiciju i znanstvenost svjedoči aprobacija bogoslovske fakulteta zagrebačkog, koji je ogromni dio ove radnje (sve osim fragmenta, koji su kasnije pisani) primio za podlogu habilitacije dra J. Marića. Možemo dakle reći, da imamo garancija, te nas ovo naučno djelce revnog našeg trudenika ne će osramotiti pred stranim svijetom. Razumijeva se, da s ovim ne ćemo reći, kao da se sa svim izvodima vrijednog pisca na vlas slažemo. Neke je prigovore „Vrhbosna“ već i iznijela (br. 7. i 8. ove godine „Čuvajmo se moderne hiperkritike“). Mi se u detaljnu kritiku ne upuštamo već zato, što je u ovom našem časopisu cijela studija ugledala svijetlo u hrvatskom jeziku. Prepuštamo dakle drugima, da omjere pojedine, možda ne dovoljno savršeno

stilizirane, tvrdnje ili izvode. Sam će se pisac jamačno u našem listu osvrnuti na te izvode. Ako i nije sve savršeno, pisac je svakako pokazao, da je vrstan raditi naučno i da je sposoban krčiti i nove staze u znanosti. Da li vazda i uspješno, pokazat će budućnost. Mi samo želimo, da ovako marljivo dalje radi. Uz nesumnjivi talentat jamačno će sebi moći stvoriti lijepo ime, a našoj bogoslovskoj knjizi lijep prirast i dostojan ugled.

Dr. Fran Barac.

Henri Lammens S. I.: *Le Berceau de l'Islam l'Arabie occidentale à la veille de l'Hégire*. I. volume. *Le climat, les Bedouins. Sumptibus Pontificii Institutii biblici*. Romae 1914. Pg. 371. Pr. 6'30 L.

Lammens je bio prije profesor na sveučilištu u Beyruthu, a sada je profesor arapske literature na bibličkom institutu u Rimu. Plod svojih rimskih predavanja objelodanio je L. u knjizi pod gornjim naslovom „Kolijevka islama, zapadna Arabija, uoči hedžre“. Lammens je napisao već prije djelo „Fatima i kćeri Muhamedove“. Sad imade na umu opisati stalno pučanstvo Hidžasa, a onda kritički obraditi život Muhamedov, periodu za periodom.

U gornjoj knjizi ne opisuje L. čitavu Arabiju nego samo zapadnu Arabiju zvanu Hidžas, kojoj je glavno mjesto Mekka i koja je kolijevka islamu. Pisca zanima, kaka je bila ta pokrajina Arabije u doba prije istupa Muhamedova, t. j. od prvog decenija 7. stoljeća i dalje. Na osnovu dosadašnje literature, a još više originalno na osnovu arapske poezije istražuje L., kako je bilo podneblje u Hidžasu, kaka temperatura, oborine, vrela i studenci, flora, sveta drveća, drvlje za vatru, palme; kako je bilo obrađivanje zemlje, blagostojanje i kultura pučanstva, kakav je bio upliv klime na cjelokupni život Arabije. O svemu tomu govori L. u prva dva dijela svoje knjige.

Treći dio knjige radi samo o Beduinima, a sastavljen je prema predavanjima piščevim u Beyruthu. Kako jasnu i izrazitu sliku Beduina podaje L., neka svjedoče naslovi pojedinih odsjeka: 1. Cjelokupna slika Beduina,